

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 13.

V Ljubljani, 1. julija 1886. l.

XXVI. leto.

Vzajemnost vzgoje in zdravstva.

Fr. Gabršek.

(Dalje in konec.)

Kakor je vzgojitelju neobhodno potrebno, da ne vzgojuje vseh otrok po enem kopitu, isto tako ne sme zdravnik vseh bolnikov na jeden in isti način zdraviti. Ko bi to bilo, potem ne bi bilo zdravnikov, zadostovalo bi navodilo, kakeršna se nahajajo po knjigah. Mehanično se ne dá tu ni v tem ni v onem obziru ničesar doseči, in vsak tak poskus se ponesreči na individualni posebnosti in na posebnih okoliščinah, v katerih živi in je živel bolnik. Vprašanje nastane, kako poizvedeti te okoliščine. Bolnik sam najčešče ni v stanju, natanko razodeti svojega notranjega stanja, kajti čisto je človek sam o sebi najmanj poučen. Tedaj se zateče zdravnik k bolnikovim bližnjim, naj mu objasnijo stanje bolnikovo. Vnanjosti je v takih slučajih lahko priobčiti, ne tako duševnih okoliščin; te pozna natanko le vzgojitelj, bodi si roditelji ali učitelj, kateri je že dalje časa občeval z bolnikom v njega normalnem stanju z določeno namero, izpoznati v svrhu moralične in intelektualne vzgoje vse potančne pojave človeške duše. Še le na podlagi teh podatkov bo mogel zdravnik zapisati primerna zdravila. Iz tega sledi, da se vzgojitelj in zdravnik vzajemno podpirata in dopolnjujeta, da sta torej oba najvažnejša izboljševalca človeškega življenja.

Sličnost vzgojnega in zdravniškega delovanja kaže se tudi v tem, da se nobenemu izmed nju še ni posrečilo iznajti zanesljivo in jedino pravo sredstvo proti raznim nedostatom človeškega življenja. Pravega sredstva za razne duševne popačenosti še nimamo in če tudi se je na polji pouka že marsikaka dobra metoda iznajdla, vendar je odvisno pravo prilagodjenje še vedno od možnosti posameznih vzgojiteljev. Razmerje, v katerem je misleč razum k občutku in k čuteči čudi, kaže se tudi gledé vnanjih delov našega telesa k notranjim, najplemenitejšim organom. V zdravljenju vnanjih udov telesa se je že mnogo napredovalo; gledé nekaterih notranjih bolezni pa se pogreša mnogo napredka.

V vzgoji smatramo za najvažnejši smoter harmonično izobražbo sil in možnosti gojenja. Brez tega postane otrok jednostransko razvit in nerabljev za razne zahteve življenja. Zato pa služi ves pouk in vsa vzgoja temu vrhovnemu smotru. Tako usovršenje se ne doseže v nekaj letih, temu treba dolgotrajnega vplivanja na človeka. A le na podlagi te svrhe moremo si misliti človeka popolnega in nezavisnega od vnanjih okoliščin. Vpliv takega vzgojnega delovanja ne učinkuje za trenotek, marveč za vse življenje, kajti osposobiti ima gojenca, da postane zdaj koristen ud človeške družbe, katera zahteva celih, harmonično razvitih ljudi. — Isto tako deluje zdravnik. Tudi on ne sme negovati neka-

terih organov na škodo drugih, kajti s tem bi položil že s početka kal novim boleznim. Tudi on mora gledati, kako popolnem ozdravi in izboljša človeka, kako zatré kal vsem bodočim boleznim; vsako polovičarstvo se pozneje hudo maščuje. Vsakako mora natanko preiskati, koliko in česa še manjka gledé smotra pametne telesne vzgoje in kaj je mogoče še doseči. V tem se oba zlagata, vzgojitelj in zdravnik, da smatrata za sredstvo svojega delovanja protiučinek in podporo. Zdravnik ima skrbeti za zdravo telo, potem bode zdrav tudi duh, kajti „v zdravem telesu biva zdrava duša“. A vzgojitelj in učitelj je oni činitelj, ki v prvi vrsti podpira delovanje zdravnikovo. Od izobrazbe duha in srca zavisí izboljšanje zdravjeslovja. „Ko se bode med ljudstvom ukoreninila osnova splošne omike, še le tedaj bode ljudstvo razumelo ona vprašnja, katera zdaj še malomarno prezira ali se jim celó upira. Ko bode ljudstvo doseglo to omiko, tedaj se ne bode nič več pripetilo, da bi se v deželi (kranjski) s 353 slepci niti popolno ne oddalo šest ustanov vkljub javnemu razglasu; tudi se ne bodo v početku prikrivale epidemije, ki pozneje decimujejo cele družine, iz strahu pred naredbami, katere bi izdalo oblastvo; tedaj tudi bolnik ne bode zavračal zdravnikove pomoči, niti se ne bode raje zaupal nevednemu mazaču zanašajočemu se na lehkovernost ljudstva, nego olikanemu in strokovnjaško izobraženemu zdravniku. Ko bode ljudstvo razumevalo vrednost zdravja, vrednost higijeničnih in sanitarnih naprav, potem sicer ne bodo izginile epidemije, ta velika in stalna nadloga dežele, a ne bodo se tako zeló razširile, kot do zdaj“. (Dr. Fr. Keesbacher v „Krain und seine öffentliche Gesundheit. Laibach, 1883.)

Človek ni mehanizem, temveč organizem in sicer vsak z drugačnim individualnim vsprejemanjem mikov; ako torej dva delata taisto, zategadelj ni še isto; to je že zdavna priznana resnica. V tej zahtevi je izraženo najpoglavitnejše pravilo vsega vzgojnega in zdravniškega delovanja, in vzgojitelj mora pri uporabljevanji plačila in kazni uvaževati vedno mišljenje gojenčeve, a ne vnanjih prikazni dejanja. A v mnogih slučajih se more taisto jako težko izpoznati, in prava vzgoja bode le tedaj plodonosna in v resnici izboljševalna, ako se vrši na podlogi določenih zakonov in vnanjih prikazni dejanja z vednim obzirom na mišljenje, na notranja svojstva človeška.

Ko bi se ravnokar napominana zahteva ne uvaževala, morala bi vzgoja imeti ravno naopačne posledke: kdor še ni postal pokvarjen, moral bi se pokvariti že z ravnanjem pokvarjencem primernim, ker bi morda le njegova vnanjščina kazala takovega človeka. Človek res da vidi le to, kar se mu pred oči predstavlja, vender pa marsikdo dospé s potančnim premišljevanjem in z raznoterimi izkušnjami življenja do tja, da more presojevati človeka tudi po njega notranjosti. Ako torej pri izreki sôdov uvažujemo obe slučajnosti, sodili bomo ljudi pravično. Nevarnost krivične sodbe odvrnili bomo od subjektivnega postopanja, in naše ravnanje označilo se bode za objektivno, kar popolnem prija modri vzgoji.

Primerjamo li v tem pogledu zdravilstvo z vzgojnim postopanjem, najdemo, da tudi zdravnik ne more že naprej določiti učinka kakega zdravila. Dolžnost mu je torej, da kolikor možno natančno opazuje individualnosti in da si pridobi temu potrebno razvidnost in spretnost.

Pri telesnem in duševnem razvoji človeškem sta dva činitelja merodajna, prvotna nadarjenost in vplivi od zunaj prihajajoči. Že vzgojitelj more na oba več ali manj vplivati. Isto tako mora zdravnik pri opazovanji zgoraj gledé individualnosti izrečenih zahtev uvaževati prvotno čud in vnanji svet, kako ste namreč te dve svojstvi vplivali na bolnika. Vprašanje le nastane, katere vnanje okolnosti so ravnodušne in katere obzira vredne. Pri vzgoji zavisí odgovor obče od tega, moremo li lahko ali vsaj s precejšnjo gotovostjo dokazati, da so iste z obzirom na dosego našega naravno-verskega ideala ravnodušne ali

pa obtežujoče. Pri tej določitvi se nam je zopet ozirati na mnoge daljše okolnosti kot na národnost, na deželo in na podnebje, na temperament, na starost in na spol. Med okolnosti v ožjem smislu pa moremo šteti tolíkere, da jih morejo določiti le najboljši strokovnjaki. Na národnostne, krajevne in podnebne, na starostne in spolne razločke se mora vsakako tudi zdravnik ozirati, samo da je za njega merodajno le zdravje, in ohranitev zdravja, ne pa kakor pri vzgoji npravno - verski ideal. V obče je torej naloga vzgoje, da izobražuje sile in vzmožnosti gojenčeve, če prav se ta harmonija ne pojavlja v vsakem človeku popolnoma. Često se prigodi, da zavije otrok, pravilno in harmonično vzgojen, ipak le na stranska pota, da tedaj njegovo poznejše življenje ne odgovarja prejšnjemu razvijanju njegove duše. Temu tudi ne more biti drugače, ker ničesar pod solncem ni popolnega in brez pogrškov. Duh človeški je tako raznoličen, da se mu pač ne more vtisniti pečat občnosti; človek je sicer vstvarjen po podobi božji, a njegovi nagibi k slabemu ali dobremu so prepuščeni njegovi prosti volji, katero mu je Stvarnik podaril v znak njegovega vzvišenega stališča nad drugimi stvarmi. To prosto voljo porabljaajoč more postati v resnici ali dober ali slab, v slavo ali sramoto sebi in svojemu rodu. Kakor npravstveno veličino negovati mu je tudi svoje telesno zdravje, kajti le dotle bode mogel težiti po npravstvenih in umstvenih pridobitvah, dokler mu bode telo sposobno za takovo teženje. In tako se bode vzgoja z napredujočim časom bližala svoji popolnosti, dokler bode namreč tudi zdravjeslovje omogočevalo to dosego.

Knjiga Slovénka

XIX. veku.

Juri Kobe (1807—1858) Sodevski gl. v Jezičniku XVII. 1879 str. 1—16.
 — **France Malavašič** (1818—1863) je opisan v Jezičn. XIX. 1881 str. 20—33.
 — Po smrti njegovi je prišla na svetlo: Mlinar in njegova hči. Žalostna igra v petih aktih. Po E. Raupachu poslovenil Fr. Malavašič. Izdalo in založilo Dramatično društvo v Ljubljani. Nat. Eger. 1867. 16. 66. — **Simon Klančnik** (1810—1844) dohtar sv. pisma, v Jezičn. XIX. 1881 str. 33—36.

Josip Drobnič r. 18. apr. 1812 pri sv. Hemi kraj Sotle, početne šole izvršil domá, latinske v Celju, licejske v Gradcu, bogoslovne v Celovcu, posvečen l. 1839, kaplanaril v Rogatcu, Pišecah, Slovenji Bistrici, v Dolu, Artičah in Brežicah, l. 1849 služil za pomožnega gimnazijskega učitelja v Celju, po bolezní nekoliko v Vitanjih za kaplana, l. 1852 umakne se v začasnem pokoju v Trst, kjer je podučeval v javnem zavodu svojega rojaka M. Vehovara, od l. 1857 pa je namestoval stolico slovenskega jezika na gimnaziji v Gradcu, kjer je u. 5. avg. 1861. Bodi v blagem spominu mož, ki je vse svoje življenje daroval za lepši razvitek dušnega življenja svojih rojakov, pravi Dav. Trstenjak, ki ga opisuje v Zori I. 1872 str. 145 — 147. Primeri Knjiž. Zgod. Slov. Štajerja, sp. I. Macun l. 1883 str. 148—9. — Nahaja se v

a) Narodne Pésni Ilirske, St. Vraz, l. 1839 str. 193 J. Drobnič po pesni: Na tratici — iz Zilske doline. — V

b) Novicah l. 1845: Kmeta svèt za zdravje in zadovoljnost — poleg nemškiga (»Kar si z žuli sam pripravim, — Rad poštenje vam zastavim, — De narslajši mi diši; — Vidim, res je, v mnogim mesti — Bogatine dobro jesti, — Pa ko men' — jim ne godi itd.«). Na primer bodi (str. 136):